

Høringsuttalelse: Økt bruk av konfliktråd. Rapport fra arbeidsgruppe som har vurdert rettslige og praktiske tiltak for mer bruk av gjenopprettende prosess.

Innledning

Arbeidsgruppens mandat har vært å se på muligheter for økt bruk av konfliktråd for «alle berørte, i alle saker og på alle nivåer i straffesakskjeden». Det gjelder også i straffegjennomføringen. Anbefalinger fra FN, Europarådet og EU legger særlig vekt på at slik bruk skal kunne skje på ethvert tidspunkt i straffeprosessen og i straffegjennomføringen. Hvor vidt det vil gjelde «alle saker», er imidlertid noe mer usikkert. Tendensen i dag, går mot at stadig mer alvorlig kriminalitet blir behandlet i konfliktrådene i Norge, men strafferettsaktørene, særlig politiet og påtalemyndigheten fungerer som portvakter her, og det legges vekt på det som beskrives som sakenes egnethet. Dette kommer vi tilbake til.

Arbeidsgruppen har levert en fyldig rapport som også gir en samlet fremstilling av utviklingen i konfliktrådene, ikke minst når det gjelder typen saker rådene har behandlet.

I høringsuttalelsen vil NKVTS først og fremst fokusere på forholdene for dem som har vært utsatt for lovbruddene. Vi vil likevel understreke at NKVTS ser det som positivt at en benytter seg av alternativer til tradisjonelle straffereaksjoner, og da særlig fengsel, ikke minst overfor unge som har begått lovbrudd.

Våre kommentarer er i hovedsak konsentrert om kapitlene 10, 11, 12, 13, 14 og 15, og vi har bare tidvis kommentarer til deler av rapporten der vi mener at arbeidsgruppen har behandlet eventuelle dilemmaer på en dekkende måte.

Begrepsbruk

Arbeidsgruppen skal ha ros for å ha gitt sitt bidrag til debatten omkring hvilke begreper vi skal bruke når vi omtaler forsøk på å håndtere konflikter og følgene av lovbrudd i konfliktråd. Gruppen har endt med begrepet «gjenopprettende prosess» i stedet for begrepet «gjenopprettende rett», som ofte benyttes både i Norge og i Skandinavia for øvrig. NKVTS støtter tenkningen om at det her ikke er snakk om

rettsprosesser slik vi er vant til å tenke dem, at ordet «rett» derfor ikke synes helt treffende, og at ordet *justice* på engelsk har konnotasjoner som ikke finnes i det norske ordet ”rett”. En kunne selvsagt falt ned på ordet rettferdighet, men heller ikke det kan sies å være dekkende. Både retts- og rettferdighetsbegrepet kan nok dessuten i enkelte tilfeller oppfattes negativt, spesielt om forventninger til prosessen ikke innfris, eller når noen har negative erfaringer. En bør være varsom med begreper som lover mer enn en kan være sikker på å holde. Dette er spesielt viktig fordi prosessen i prinsippet skal drives av partene selv, noe som gir konfliktrådene begrenset kontroll over utfallet. Ordet «gjenopprettende» kan selvsagt diskuteres. Flere forskere på feltet argumenterer med at gjenoppretting (av en tidligere tilstand) sjelden eller aldri er mulig. Beth Grothe Nielsen har foreslått at man pusser støvet av det litt gammelmodige ordet «oppbyggelig» i stedet. Ordet betyr delvis noe som kan bygges opp, både fysisk og mentalt, dels er det snakk om moralsk eller religiøs oppbygging. Grothe Nielsen vil benytte begrepet «oppbyggelig rett», men man kunne også tenke seg «oppbyggelig prosess» (2002). Begrepet oppbyggelig prosess antyder at man har en prosess der partene kan komme styrket ut etterpå. Diskusjoner om begrepsbruken vil trolig fortsette også i årene fremover.

Vi stiller oss også positive til at arbeidsgruppen ofte bruker ordet ”møter” i stedet for ordet ”mekling”. Som arbeidsgruppen skriver, er det nettopp snakk om ulike former for møter i konfliktrådet. Ordet møte synes nokså nøytralt, og vi mener derfor at det er et godt ord, selv om det på sett og vis bryter med tradisjonen i det norske Konfliktrådet, der det oftest har vært snakk om mekling. Vi oppfatter nemlig meklingsbegrepet som noe problematisk, blant annet fordi det gir assosiasjoner til å «gi og ta». Dette vil i mange saker, særlig der noen har vært utsatt for alvorlige krenkelser, kunne oppfattes negativt. Howard Zehr (2002) går så langt som til å si at *restorative justice*, som er det mest brukte samlebegrepet internasjonalt, ikke dreier seg om mekling (mediation). Hans begrunnelse for dette, er at ordet mekling konnoterer et delt ansvar og en form for felles skyld. I noen kriminalsaker kan dette utvilsomt være tilfellet, men når man nå i økende grad ønsker å benytte gjenopprettende prosesser i eksempelvis alvorlige voldssaker, saker om vold i nære relasjoner, og kanskje også seksualisert vold, synes begrepet mekling upassende. I følge Zehr er heller ikke innbrudd saker der det synes begrunnet å bruke et slikt begrep. Alternativer kan rett og slett være ordet møte, eller man kan skille mellom

gjenopprettende prosesser der bare to parter møter og de såkalte stormøtene (som ikke kalles stormekling), ved å kalle de første for dialogmøter.

Om en tar konsekvensen av dette, bør en kanskje også vurdere å benytte andre begreper om dem som leder møtene. I prosjektet knyttet til familievold i Trondheim ble ordet "tilrettelegger" anvendt. Dette begrepet brukes også i stadig større grad internasjonalt, der man ofte kaller den som legger til rette for dialogen mellom partene for *facilitators*.

Kommentarer til kapittel 10: Arbeidsgruppens vurderinger

NKVTS støtter arbeidsgruppens forslag om at utgifter til bruk av tolk gjøres uavhengig av det enkelte konfliktråds økonomi og gjøres til en rettighet som dekkes over det statlige budsjettet. Tilgang på tolker er et vesentlig spørsmål, og sikring av økonomisk dekning gjør det også lettere å ta i bruk profesjonelle telefontolker i tilfeller hvor det ikke lar seg gjøre å skaffe profesjonell tolk lokalt (kap. 10.7).

På bakgrunn av resultater fra rapporten *Med ? eller ! Virkninger av, og utfordringer ved, gjenopprettende rett som alternativ eller supplement til straff* fra Nordlandsforskning (2009) foreslår arbeidsgruppen to separate møter i saker der det er snakk om økonomisk erstatning (kap. 10.9). Intervjuer forskerne gjorde med partene etter møter i konfliktrådet avdekket nemlig at økonomiske spørsmål ofte var vanskelige, og at avtalene i blant skjulte skuffelse og uenighet hos begge parter, som en ikke greide å si fra om i møtet. Arbeidsgruppen foreslår derfor at avtaler om økonomisk kompensasjon ikke skal skrives før i det andre møtet. På denne måten får partene mulighet til å søke råd i forkant av avtalemøtet. NKVTS støtter dette forslaget. I familievoldsprosjektet i Trondheim ble to møter for øvrig praktisert i alle sakene. Dette var ikke først og fremst på grunn av erstatningsspørsmål, men fordi det i mange tilfeller kan være viktig for partene å få tid til å tenke seg om før en avtale skrives. Rapporten fra Nordlandsforskning viste også at det kan være vanskelig å si fra om ting man opplever som belastende eller urettferdig i møtet. NKVTS foreslår derfor at en ser på muligheten for to møter også i saker der det ikke først og fremst er snakk om økonomisk kompensasjon. Det er for øvrig bra at arbeidsgruppen sørger for å rydde opp i problemene som tidligere har oppstått i mange saker der klager har søkt voldsoffererstatning i etterkant av møtet i konfliktrådet.

Kapittel 10 avsluttes med et underkapittel (10.12) der offerperspektivet behandles. Hva offerperspektiv betyr, kan selvsagt diskuteres. Vi vil illustrere dette med kvinner som har vært utsatt for vold i en nær relasjon, men tilsvarende kan også gjelde for mennesker som på en eller annen måte står i et avhengighetsforhold til den som har utøvd volden, uavhengig av kjønn, alder og relasjon. Forskning viser at det varierer hvorvidt kvinner som har vært utsatt for vold fra partner eller ektefelle ønsker økt deltakelse i straffeprosessen. For noen er dette svært viktig, mens andre helst vil legge denne delen av livet bak seg så raskt som mulig. Det er altså ikke gitt hva «offerperspektivet» er. Det kan snarere sies å være det som til enhver tid best ivaretar den enkeltes behov. Liknende variasjoner vil etter alt å dømme også gjøre seg gjeldende for kvinner som får tilbud om en gjenopprettende prosess. Dersom kvinnen har tiltro til at en slik prosess vil gi en bedre og tryggere fremtid (noe det å gjennomgå en straffesak langt fra er en garanti for), vil trolig lysten til å delta øke. Som arbeidsgruppen anfører, vil kvinner som har vært utsatt for vold fra en mann hun har, eller har hatt, en intim relasjon til, imidlertid også kunne være utsatt for press til å akseptere en gjenopprettende prosess. Voldens karakter kan være en faktor her. Alvorlig og gjentatt vold kan være en indikator på at mannen vil fortsette å kontrollere kvinnen. Vi støtter derfor arbeidsgruppens oppfatning om at (særlig) politiet må bruke ressurser på å finne ut av hvorvidt kvinnen utsettes for slikt press fra partner eller ekspartner. I underkapittel 10.11 om etterforskning og gjenopprettende prosess sies det for øvrig at ingen av partene bør utsettes for et «utilbørlig press for behandling av straffesaken i konfliktråd» (s.77). Vi antar at dette må være feilskrift, men vil likevel understreke at ingen av partene på noe tidspunkt må presses til å delta i en frivillig prosess, verken av politiet eller av (hver)andre. Vi mener forøvrig at politiet heller ikke må undervurdere sin egen betydning for måten kvinnen (eller mannen) svarer på. Asymmetrien i maktforholdet mellom kvinnen og politiet vil kunne bidra til at hun samtykker uten egentlig å ønske prosessen. NKVTS vil fremheve at det arbeidsgruppen kaller rutiner og arbeidsmetoder, også bør handle om å bruke tilstrekkelig tid på samtaler med kvinnen. Det etter vår oppfatning viktig at kvinnen er en reell samtalepartner i beslutningen om hvor vidt det vil gagne henne og dekke hennes behov, dersom saken overføres til Konfliktrådet, enten det er som betingelse ved påtaleunntatelse, betinget dom eller fordi politiet anser at saken må henlegges. Mange kvinner som utsettes for vold i nære relasjoner har opplevd å ha

manglende kontroll over eget liv. Ettersom de fleste ønsker seg mer, ikke mindre, styring med sin situasjon, kan det oppleves negativt dersom beslutninger tas over hodet på dem (Grøvdal 2012).

Spørsmålet om hvem som skal spørres først, synes heller ikke å være nøytralt. Arbeidsgruppen argumenterer for at siktede bør spørres først, blant annet fordi det er mest praktisk tatt i betraktning rutinene i politiets saksbehandlingsverktøy Basisløsning (BL). Dette vil imidlertid kunne få uheldige utslag i noen typer saker. Dersom vi fortsatt benytter menns vold mot kvinner i nære relasjoner som eksempel, er det rimelig å tro at kvinnen vil skjønne at mannen allerede har svart ja til å delta i den gjenopprettende prosessen når hun får samme spørsmål, med mindre man underslår opplysningen om at han er blitt spurt først. Foruten at manglende åpenhet om dette kan svekke kvinnens tillit til politiet, kan det at mannen har sagt ja, i seg selv oppleves som en tvangssituasjon for henne. Mens fornærmede i en del saker vil oppleve det som bra at den som har begått handlingen er villig til å delta i konfliktråd, og ikke føler noe press til å delta av den grunn, kan situasjonen være en helt annen for kvinner som har vært utsatt for vold, særlig der volden er alvorlig og gjentatt. Kvinnens erfaringer kan tilsi at hun frykter å komme i nok en situasjon der partneren får mulighet til å manipulere både henne og de andre deltakerne i møtet. I motsetning til i saker der partene ikke kjenner hverandre, eller bare er bekjente, blir kvinner som har levd med en mann som utøver vold, relativt sjelden positivt overrasket over ham i den gjenopprettende prosessen. Dette vises også i evalueringen av familievoldsprosjektet i Trondheim som arbeidsgruppen refererer til. Et kjent unntak, er noen av de sakene Christa Pelikan skriver om fra Østerrike, der enkelte menn ønsket å bidra positivt dersom de visste at kvinnen hadde til hensikt å avslutte relasjonen, eller allerede hadde gjort det. Evalueringen fra familievoldsprosjektet i Trondheim viste også at sett fra kvinnens perspektiv klarte tilretteleggerne langt fra alltid å balansere de forskjellene i makt og kontroll som kvinnen opplevde. Dermed følger problemene fra samlivet med inn i den gjenopprettende prosessen.

Noen kvinner som deltar i strafferettsprosesser med slike saker, opplever selve domstolsprosessen som et nytt overgrep (Grøvdal 2012). For at det samme ikke skal bli tilfellet i gjenopprettende prosesser, kan det ikke understrekes nok at kvinnenes samtykke må være reelt og veloverveid. I følge Zehr, er det et ideal for den

gjenopprettende prosessen at den som har vært utsatt for en kriminell handling skal gis styrke og handlekraft. Disse hensynene fordrer selvsagt at politiet gir god og grundig informasjon om hva en gjenopprettende prosess dreier seg om, slik at også forventningene til det kvinnene skal si ja eller nei til, er realistiske. Som vi allerede har vært inne på, vil ovenstående også kunne være høyst aktuelt i andre typer overgrepssaker. Eksempler på avhengighetsforhold der den utsatte kan befinne seg i en vanskelig situasjon kan være dersom unge menn eller gutter utsettes for vold eller seksuelle overgrep fra en lærer, ungdomsleder, behandler, foreldre eller foresatte.

Kommentarer til kapittel 11: Oppfølging i konfliktråd

Som nevnt innledningsvis, ser NKVTS det som positivt at det brukes alternative reaksjoner overfor unge som bryter loven. Når det gjelder Ungdomsoppfølgingen i konfliktråd, er det imidlertid et tankekors at arbeidsgruppen beskriver den som en ny straffereaksjon (s.82). En slik beskrivelse synes å bryte med prinsippene for gjenopprettende prosesser slik de beskrives i modellen til Howard Zehr som arbeidsgruppen gjengir i kapittel tre. Det mest sentrale i denne modellen, er fokuset på de skadelidte, utsatte eller ofrene. Offerfokuset skal i følge Zehr sikres ved de tre spørsmålene han mener en bør stille: Hvem er skadet, hva er vedkommendes behov, og hvem er forpliktet til å ivareta disse behovene? Dette står i skarp kontrast til strafferettens fokus på hvilke straffebud som er blitt brutt, på lovbryteren og på hva denne fortjener som en følge av lovbruddet. Rettferdigheten i gjenopprettende prosesser handler heller ikke om at den som har forbrutt seg får en straff. I den grad fokuset rettes mot den som har brutt loven og mot selve overtredelsen, dreier det seg om ansvarliggjøring og forpliktelser. Gjenopprettende prosesser kan dermed beskrives som inklusjonsprosesser, mens bruken av tradisjonell straff i form av fengsel i praksis fungerer som eksklusjonsprosess. I tillegg defineres straff i strafferettslig forstand som et onde som påføres et menneske i den hensikt at det skal gjøre vondt. Det er altså snakk om en tilsiktet smerte. At det *kan* gjøre vondt å bli stilt til ansvar, og også å ta ansvaret, betyr derimot ikke at det *skal* gjøre vondt. Å kalle Ungdomsoppfølging i konfliktråd for en ny straffereaksjon synes derfor å være i strid med prinsippene for gjenopprettende prosess. Foruten at innholdet i ungdomsoppfølgingen bør være i tråd med disse prinsippene, bør tiltaket, med mindre det er å anse som en straff (jf over) etter NKVTS' mening heller beskrives som et alternativ til straff. Hvis det faktisk

dreier seg om en straff, er også navnet Ungdomsoppfølging i konfliktråd i beste fall en eufemisme.

Det er heller ikke lett å få øye på offeret i arbeidsgruppens beskrivelser av reaksjonsformen Ungdomsoppfølging i konfliktråd. At den unge som har forbrutt seg følges over tid, og av ulike instanser avhengig av hans (eller hennes) behov, er bra. Vi savner imidlertid en diskusjon om oppfølging av eventuelle ofre. Det kan selvsagt hende at de fleste sakene som ungdom er involvert i, hører til de sakene der ofrene får ivaretatt de fleste av sine behov gjennom selve møtet, en eventuell avtale og oppfølging av denne. NKVTS vil likevel understreke viktigheten å være oppmerksom på at også fornærmede i saker der unge mennesker er innblandet kan ha behov som fordrer innsats fra andre enn den som har forvoldt skaden, og/eller oppfølging utover det standardiserte opplegget i Ungdomsoppfølging i konfliktråd. Det er særlig gjennom det utvidete hensynet til ofrenes behov at gjenopprettende prosesser skiller seg fra strafferettsprosessen. Det innebærer både at en må tilstrebe at alle får en god opplevelse av selve møtet i Konfliktrådet, samt at en blir ivaretatt på en måte som kan føre til hel eller delvis reparasjon av, eller kompensasjon for, skaden i etterkant.

Frivillighet som sentralt prinsipp er allerede berørt i kommentarene til kapittel 10.12 om offerperspektiver. Vi vil imidlertid også når det gjelder deltakelse i stormøter i forbindelse med Ungdomsoppfølging i konfliktråd påpeke viktigheten av at den som er utsatt for lovbruddet står så fritt til å avgjøre egen deltakelse i prosessen som overhodet mulig. Så vidt vi forstår skal det for denne reaksjonsformen ikke kreves at offeret deltar i stormøtet. Dette er positivt i den forstand at det ikke vil hindre ungdommen som har forbrutt seg i å velge ungdomsoppfølgingen dersom han eller hun ønsker det. Arbeidsgruppen understreker imidlertid hvor viktig det er at den som har vært utsatt for lovbruddet faktisk tar del i prosessen. Også her vil god og grundig informasjon som ikke gir urealistiske forventninger være av betydning.

Overføring av saker om vold i nære relasjoner til konfliktråd behandles også i kapittel 11 i rapporten (s.94-96). Som arbeidsgruppen bemerker, har diskusjonen om hvor vidt slike saker overhodet egner seg for gjenopprettende prosesser gått høyt både nasjonalt og internasjonalt. I noen land, eksempelvis i Belgia, deltar mennesker i gjenopprettende prosesser med svært alvorlige saker. Drap er et eksempel. Zehr

hevder at jo mer alvorlig saken er, desto bedre er de gjenopprettende prosessene egnet. Likevel behandler belgiere sjelden saker om vold i nære relasjoner, noe de har til felles med flere europeiske land. I de nordiske landene er det til nå bare Finland og Norge som har hatt prosjekter med slike saker. Finnene har evaluert sine prosjekter, men mye av forskningen er på finsk, og det er derfor bare sammendrag og enkelte konferanseinnlegg som er tilgjengelige for ikke-finsktalende. I Norge er bare familievoldsprosjektet i Trondheim evaluert så langt. En svakhet ved evalueringsrapporten er at den ikke diskuterer erfaringene i konfliktrådet knyttet til hva slags sak det er snakk om. Vold i nære relasjoner er ikke et entydig begrep. Som forskerne skriver, er noen av voldssakene enkeltepisoder. Sakene omfatter også såkalt episodisk partnervold, der kjønnsretningen på volden ikke er klar, noe som betyr at kvinnen begår vold like ofte som mannen, ofte i forbindelse med konflikter. Volden er som regel ikke veldig alvorlig med tanke på fysiske skader. Til sist har vi de svært alvorlige sakene, de som er blitt beskrevet som patriarkalsk terrorisme. Her er det en klar kjønnsretning. Det er mannen som slår, volden er ofte alvorlig, og relasjonen preges gjerne av andre former for kontrollmekanismer. Det er denne formen for vold Kvinnevoldsutvalget beskriver som et slags voldsregime. Forutsetningene for det som skal skje i en gjenopprettende prosess er høyst ulike for kvinnene avhengig av hva slags vold det er snakk om. Dette gjør det også vanskelig å vurdere resultatene av evalueringen. NKVTS er likevel av den oppfatning at det er verdt å prøve ut gjenopprettende prosess i disse sakene. Forskning viser at mange kvinner er negative til tradisjonell straff i slike saker (Grøvdal 2012). Straffen er dessuten ikke med på å forenkle situasjonen etterpå, snarere tvert om. Dette er spesielt problematisk i saker der paret har felles barn, som i mange tilfeller vil bety at de må samarbeide også i fremtiden. Men heller ikke for kvinner som ikke har barn med mannen betyr straffen nødvendigvis en avslutning på problemene. En kvinne Yngvil Grøvdal intervjuet til sin doktorgradsavhandling (op cit) kalte dagen da mannen slapp ut av fengsel for dagen da hennes livstidsdom begynte. Mange kvinner som utsettes for vold sliter dessuten med problemer av økonomisk, sosial og helsemessig karakter. Disse vil utvilsomt dra nytte av den tette oppfølgingen som prosjektet i Trondheim bidro med. I følge forskerne som evaluerte prosjektet, var det også først og fremst det faktum at kvinnene ble sett og fulgt opp, som betinget deres positive opplevelse av deltakelsen i den gjenopprettende prosessen. Møtene med mennene i konfliktrådet ble av flere ikke

omtalt særlig positivt. Dette er et eksempel på at støtte utover selve konfliktrådsrådet kan være uvurderlig og nødvendig for mange.

NKVTS mener imidlertid at det er nødvendig å få mer kunnskap om hvordan kvinner (og andre) som utsettes for vold i nære relasjoner stiller seg til bruken av gjenopprettende prosesser. Det kan blant annet gjøres gjennom intervjuer med kvinner som ikke er tilfredse med prosessen og med kvinner som har takket nei til deltakelse. Deres synspunkter og erfaringer kan bli et viktig supplement til eksisterende kunnskap, som altså foreløpig er sparsom. Det er dessuten også viktig å få kunnskap om utvelgelsesprosessene til gjenopprettende prosesser hos politiet eller andre som fungerer som det vi tidligere har kalt portvakter. Evalueringsrapporten fra Trondheim viser blant annet at krisesenteransatte unnlater å nevne konfliktråd som en mulighet for kvinner utsatt for alvorlig vold. Både Riksadvokaten og arbeidsgruppen synes å være klare på at konfliktråd ikke er egnet i saker der ubetinget fengselsstraff er en sannsynlig reaksjon. Her argumenteres det først og fremst med allmennpreventive hensyn. Likevel kan en forstå arbeidsgruppen dit hen at en også i disse sakene bør kunne gjøre deler av dommen betinget med særvilkår, spesielt i saker der partene har en fortsatt relasjon og vil komme til å ha det i fremtiden. NKVTS støtter et slikt syn. Det er imidlertid også et tankekors at allmennpreventive hensyn tillegges så stor vekt, ettersom vi vet svært lite om hvorvidt allmennprevensjonen virker i denne typen saker. Som vi allerede har vært inne på, er fengselsstraff ofte ingen god løsning for partene i en sak om vold i nære relasjoner. Selve straffen fører med seg en rekke problemer av ulik karakter, særlig hvis partene ikke har skilt lag, eller det er felles barn. Det er nå også godt dokumentert at vold rammer sosialt skjevt, og fengsling vil ofte forsterke allerede eksisterende sosioøkonomiske problemer (Haaland et al 2005, Hoyle 1998, Pape og Stefansen 2004),

Kommentarer til kapittel 12: Økt bruk av konfliktråd i straffegjennomføringen

NKVTS støtter forslaget om mer bruk av gjenopprettende prosesser under fengsling, ikke minst i saker om vold i nære relasjoner. Som tidligere nevnt er det langt fra sikkert at fengselsstraffen fører til fred for kvinnen eller andre som er offer for, eller berørt av, volden. For noen er den bare et midlertidig pusterom. Tiltak som kan bidra til en bedre fremtid kan derfor være av like stor betydning her, som i tilfeller der mannen får en betinget fengselsstraff.

Kommentarer til kapittel 13: Megling i sivile saker

Når en sammenlikner forekomsten av vold i nære relasjoner i større befolkningsstudier med anmeldelsestallene, synes det klart at svært mange aldri anmelder volden de utsettes for. Forskning viser også at strafferettsapparatet for mange oppfattes som siste utvei (Grøvdal 2012, Hoyle 1998). Det er vanskelig å leve med vold, men av ulike årsaker også vanskelig å anmelde noen man har, eller har hatt, en nær relasjon til. Vi vet foreløpig alt for lite om hva mennesker foretar seg når de velger å la være å anmelde vold fra en nærstående. Noen får kanskje assistanse fra hjelpeapparatet og/eller fra familie og venner. Andre har kanskje behov for assistanse de ikke får. NKVTS mener derfor at det kan være bra dersom muligheten for gjenopprettende prosesser blir bedre kjent for flere. Vi har imidlertid ikke sterke oppfatninger om hvorvidt det er behov for å opprette det som arbeidsgruppen kaller et eget, nøytralt meklingsorgan. Vi støtter imidlertid arbeidsgruppens forslag om at en mulig framtidig sammenslåing av forliksråd og konfliktråd utredes nærmere.

Kommentarer til kapittel 14: Praktiske tiltak

Arbeidsgruppens forslag til tiltak for å gjøre konfliktrådsordningen mer kjent blant studenter og forskere ved særlig de juridiske fakultetene, ved politihøgskolene og innenfor fengselsvesenet er bra. Det samme gjelder kursvirksomheten og de andre forslagene arbeidsgruppen kommer med. Vi tror imidlertid det kan være en god ide å gjøre ordningen med konfliktråd mer kjent som sådan. Et forslag er derfor å gjøre kunnskap om gjenopprettende prosesser til en del av undervisningen i samfunnsfag i skolen, dersom dette ikke allerede er tilfellet. Ved mange skoler er det i dag såkalt skolemekling, men det er likevel tvilsomt om flertallet av elevene kjenner til hva dette innebærer.

Når det gjelder arbeidsgruppens forslag til måltall og rapporteringer har vi dessuten følgende å bemerke: Selv om vi deler arbeidsgruppens tro på gjenopprettende prosesser, og ser det som positivt at flere får tilbud om behandling av sine saker i konfliktråd, vil vi uttrykke bekymring for et viktig prinsipp, nemlig frivilligheten, når ulike instanser skal måles på antall saker som blir overført til konfliktråd. En skal heller ikke underslå det faktum at frivilligheten i mange av sakene det er snakk om i den foreliggende rapporten allerede kan synes å være nokså relativ. Selv om enkelte siktede eller tiltalte kanskje vil velge straffen framfor en gjenopprettende prosess, vil tanken på en fengselsstraff for andre være så vanskelig at de uten å nøle vil velge den gjenopprettende prosessen. Som vi har vært inne på ved flere anledninger, vil siktedes beslutning kunne slå tilbake på offeret på ulike måter, ikke minst i saker om vold i nære relasjoner. Noen kan dermed føle seg tvunget til å delta, også om de ikke blir truet der og da. De som ikke er positive til straff, kan også føle seg forpliktet til å delta i en gjenopprettende prosess, selv om de kjenner uvilje og frykt. Dersom politiet, domstolene osv. skal måles på hvor mange saker de overfører til konfliktråd i medhold av aktuelt lovverk, kan det oppstå en situasjon der en frivillighet som på mange måter allerede er svekket, kan bli satt ytterligere på prøve. Arbeidsgruppens språkbruk kan forsterke en slik bekymring. Det heter for eksempel flere steder at politiet kan beslutte å overføre saker til konfliktråd.

Kommentarer til kapittel 15: Økonomiske og administrative konsekvenser

Arbeidsgruppen mener at Ungdomsoppfølging i konfliktråd og behandling av saker om vold i nære relasjoner skal bli landsdekkende tilbud. Når det gjelder ungdomsoppfølgingen foreslår en at det skal opprettes minimum 22 stillinger som ungdomskoordinator, altså en for hvert konfliktråd, og i tillegg gjerne noen flere i de største konfliktrådene. Når det gjelder vold i nære relasjoner vil en foreløpig bare opprette fem stillinger som familievoldskoordinatorer. NKVTS vil her bemerke at det kan være uhensiktsmessig at stillingene har samme benevnelse som politiet benytter for ansatte som koordinerer politiets arbeid med familievoldssaker. Det anbefales derfor at en tenker på en annen benevnelse. Når det gjelder disse fem stillingene, skal de knyttes til de største konfliktrådene. NKVTS anser at dette kan komme til å bety at flere konfliktråd ikke kan tilby gjenopprettende prosess i slike saker. Forskerne bak rapporten *Med ? eller ! Virkninger av, og utfordringer ved, gjenopprettende rett som alternativ eller supplement til straff*, fikk vite at mange konfliktråd ikke hadde

erfaringer med den typen voldssaker som prosjektet omhandlet. Grunnen var delvis kapasitetsmangel. Prosjektet i Trondheim viser at det nok kreves enda mer dersom en skal behandle saker om vold i nære relasjoner i konfliktråd. I noen områder av Norge kan også lange avstander komme til å bli en hemsko. Dersom hensikten virkelig er å gjøre ordningen med gjenopprettende prosess i saker om vold i nære relasjoner landsdekkende, kan det derfor bli behov for flere ressurser enn det arbeidsgruppen legger opp til.

Referanser:

- Eide, Ann Kristin & Hege Gjertsen (2009): *Med ? eller !. Virkninger av, og utfordringer ved bruk av gjenopprettende rett som alternativ eller supplement til straff*. NF-rapport nr 14. Bodø: Nordlandsforskning
- Elvegård, Kurt, Frigstad, Sigrun S. & Thorshaug, Kristin (2011): *Tilrettelagte samtaler ved familievold. Evaluering av familievoldsprosjektet til Konfliktrådet i Trondheim*. Trondheim: NTNU Samfunnsforskning
- Grothe-Nielsen, Beth (2002): "Forord". I: Zehr, Howard: *Genopprettende rett – en lille bog om ret, uret og rettfærdighet*. København: Akademisk forlag
- Grøvdal, Yngvil (2012): *En vellykket sak? Kvinner utsatt for mishandling møter strafferettsapparatet*. Doktoravhandling, institutt for kriminologi og retts sosiologi, Universitetet i Oslo. Oslo: UniPub
- Hoyle, Carolyn (1998): *Negotiating domestic violence. Police, criminal justice and victims*. Oxford: Clarendon Press
- Haaland, Thomas, Stein-Erik Clausen & Berit Schei (2005): *Vold i parforhold – ulike perspektiver. Resultater fra den første landsdekkende undersøkelsen i Norge*. NIBR-rapport 2005:3. Oslo: Norsk institutt for by- og regionsforskning
- Pape, Hilde og Kari Stefansen (2004): *Den skjulte volden. En undersøkelse av Oslo-Befolkningens utsatthet for vold, trusler og seksuelle overgrep*. Oslo: Nasjonalt Kunnskapssenter om vold og traumatisk stress
- Pelikan, Christa (2010) "On the efficacy of victim-offender mediation in cases of partnership violence in Austria or: Men don't get better, but women get stronger: Is it still true? Outcomes of an empirical study". I: *European Journal of Criminal Policy Research*, årgang 16 (1), 49-67.
- Zehr, Howard (2002): *Genopprettende rett – en lille bog om ret, uret og rettfærdighet*. København: Akademisk forlag